

varna mot kreditgivning, och efter hand har avtalets orimlighet blivit klar för alla. Men regeringen har inte beklagat sitt misstag, utan blott händelsernas utveckling; dess förutsägelser från 1946 underkänns 1947 och 1948 med samma trygga belåtenhet som en gång präglade deras framläggande.

Då importregleringen genomfördes i mars 1947 betecknades den av statsrådet Gjörös som en "parentes"; den skulle "bli av övergående natur"; det sades "vara möjligt att relativt snart komma fram med uppmjukningar i importförbudssystemet", och det skulle inte heller "behöva dröja alltför länge innan vi kan återgå till de friare villkor som vi alla efter-

strävar". I Morgon-Tidningen förkunnades efter samråd "med initierade kretsar" att "på tre kvarts år bör krisen kunna övervinnas". Sedan dess har regleringen oavbrutet utvidgats och skärpts. Men ändå spådde regeringen inte fel på våren 1947; det är utvecklingen som varit felaktig.

Nu förklarar regeringen det hela vara förträffligt. Generellt och hämningslöst tillgripes det försvar som så många gånger använts i detalj för att efter några månader bryta samman. Denna gång lär dock inte regeringen bli tvungen att än en gång växla position och skylla på "förhållandena". Det bör bli sista gången den brukar sitt uttröskade illusionsnummer.

D•N

22/7 1948

Reglering och socialisering

Det regleringssamhälle som håller på att utbyggas inför våra ögon är i två hänseenden präglad av socialistiska synpunkter. En blandning av bristande vilja och bristande förmåga hindrar de maktägande att upprätthålla balansen mellan köpkraft och varutillgång; man föredrar den illusion av framsteg som uppstår genom höjda löner, följda av höjda priser, framför den stabila välståndsökning som förutsätter ett fast penningvärde. Den spänning inom hushållningen som på detta sätt uppstår kan hållas inom rimliga gränser blott genom statliga ingripanden på de i varje situation mest hotade områdena — översvämningen bemästras inte genom en planmässig sanering, utan genom att en bräcklig vall av regleringar uppförs på de punkter där faran för ögonblicket förefaller störst. Det är en typisk politik från fall till fall, från dag till dag, vars resultat blir desto mera ödesdigra som de styrande visat en märklig förmåga att vid tillfälle efter tillfälle föreställa sig en utveckling rakt motsatt den faktiskt inträdande.

Regleringsivern är också betingad av den socialistiska åskådningen i stort. Planhushållning och socialisering var de riktpunkter som regeringen uppställde vid övertagandet av makten. Dess program har visserligen inte kunnat förverkligas; dels utgick det från tron på en arbetslöshetskris, medan den kris som nu råder har en helt annan karaktär, dels har själva socialiseringslinjens impopularitet bland väljarna blivit klarlagd. Men regleringarna framstår som ett surrogat för det totala förstäljande som blivit inaktuellt, de innebär en ökning av statsmakten, en koncentration av inflytandet hos byråkratin. Därför betraktas de som ett steg i socialistisk riktning. Finansministerns uttalande om utvecklingens förträfflighet i debatten den 3 juli är ett gott bevis för den glädje som de socialistiska doktrinärerna känner över statens expansion, dvs. över regeringens ökade möjligheter att i form av tillstånd och licenser — om också icke i form av positiva direktiv — fastställa näringslivets villkor.

Denna glädje är inte svår att förstå. Regleringarna måste, det är sant, ur en synvinkel anses vida mindre farliga än den genomförda planhushållningen eller socialiseringen; de är trots allt mindre svåra att avveckla, ty de låter själva den ekonomiska struktur som ett fritt näringsliv förutsätter bli bestående. Därför är det naturligt att en del unga radikaler inom socialdemokratin talar om halvhet och kompromisser och kräver kraftigare tag och mera fullständig ledning från statsmaktens sida. Från andra synpunkter är det likväl tydligt att regleringarna kan bli en inkörsport till socialiseringen genom att successivt bryta det motstånd som reses mot statsdriften.

Själva inriktningen av näringslivet förändras. De statliga organen blir dominerande i yrkesutövarnas verksamhet. Man tävlar icke om marknader och kunder, utan om byggnadstillstånd och licenser, om byråchefer och amanuenser. Det positiva och uppbyggande draget träder i bakgrunden, och som det väsentliga framstår i stället att övervinna de hinder som krisbestämmelserna och krisbyråkratin uppställer. En lyckad affär uppstår icke då en uppfinning exploateras eller ett nytt avsättningsområde öppnas, utan då en pris-

höjning eller en licens beviljas av en statlig myndighet. I oändligt mycket större skala uppstår den situation som utmärker det genomförda tullskyddssystemet: beroendet av statsmakten gör det till främsta uppgift för näringslivets män att uppvakta, hetsa och övertyga de styrande.

Med detta system följer en tendens till mörkläggnad av hela den intensiva strid som pågår om favörer från myndigheternas sida. Dagens Nyheter erhåller ständigt uppgifter om de svårigheter som möter — om orimliga dröjsmål vid handläggningen av ansökningar, om villkor av egendomlig art vid beviljandet av skilda tillstånd, om påtagliga inkonsekvenser i myndigheternas förfarande —, men nästan genomgående är dylika meddelanden förknippade med förbud för publicering eller i varje fall angivande av konkreta fakta. Vederbörande utgår nämligen från att de för sin fortsatta verksamhet måste söka stå väl hos de härskande; de erkänner att allmänheten behöver upplysas om lägets verkliga innebörd, men vill inte offra sina egna intressen för att

främja denna upplysning. Pressen, vars plikt är att klarlägga och kritisera påtagliga missförhållanden, kan alltså icke i önskvärd grad fylla denna uppgift. Byråkratins makt är så stor och dess godtycklighet antas av många vara så stor att de som anser sig förfördelade inte vågar säga ifrån offentligt. Denna förklarliga, men från det allmännas synpunkt betänkliga fruktan hos de enskilda blir ett stöd för regleringssystemet, trots att den är det bästa beviset på dess fördärlighet.

Än viktigare är kanske att de egenskaper genom vilka företagsamheten främjar välståndet blir av högst sekundär betydelse under ett system som det nuvarande. Uppfinningsförmåga, djärvhet, självständighet är inte av värde då det gäller att tjata sig fram genom kommissionerna, tvärtom. Byråkratiseringens förmåga att avtrubba ansvaret, att forma kuggar i ett hjul i stället för energiska och oberoende människor, sprider sig på detta sätt till hela samhällslivet. Den enskilda verksamhet som i ojämförligt högre grad än några statliga åtgärder skapat stegrad välstånd i vårt land förlorar sin nerv och därmed sitt existensberättigande. Därför är den halva socialisering som regleringssystemet innebär inte blott en pina för människorna i vår tid, utan också en fara för karaktär och välstånd i framtiden.